

...והאר עינינו במצותיך

ודבק לבנו בתורתך, ויחד ללבנו לאהבה וליראה את שמך
כך נוסח הקדמונים בכרכת אהבה רבה, בקשות כסדר
המצות אשר בק"ש מלמטה למעלה:

[ציצית], וכתבתם.... וקשרתם....

והיו הדברים האלה על לבבך - ת"ת

ואהבת את .. בכל לבבך

"והאר עינינו במצותיך" - מה על העיניים לראות?

רמב"ם הל' מזוזה פרק ו הל' יג:

חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד.
וכל עת שיכנס ויצא, יפגע בייחוד שמו של הקב"ה
ויזכור אהבתו. וייעור משנתו ושגייתו בהבלי הזמן, וידע
שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא
ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי
מישרים.

אמרו חכמים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו
וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא
שהרי יש לו מזכירים רבים והן הן המלאכים שמצילין
אותו מלחטוא שנ' חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם:

שם פרק ה הל' ד:

מנהג פשוט שכותבין על המזוזה מבחוץ כנגד הריח
שבין פרשה ופרשה ש"י, ואין בזה הפסד לפי שהוא
מבחוץ. אבל אלו שכותבין בה בפנים שמות מלאכים או
שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי
שאינן להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם
שבטלו המצוה אלא שעושים מצוה גדולה שהיא ייחוד
שמו של הקב"ה ואהבתו ועבודתו כאילו היא קמיע של
הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזה דבר המהנה
בהבלי העולם: [ועי' פ"א מהל' ע"ז הל' יב]

וז"ל רבנו אברהם בן הרמב"ם בספרו "המספיק לעובדי השם":

ככל שייכנס לביתו ייזכר על ידה ביחוד השם ובכל מה
שנכלל בשתי הפרשיות הכתובות בה כגון ההתעוררות
לתורתו יתעלה ולעבודתו, והאזהרה מפני מה שזולת זה
(= הקמרו לכס... וסרתם ועכלתם...) והואיל ומשמעויות האלו
הכתובות במזוזה מוצנעות בתבניתה, ויש שמסחכים
דעת או שוכחים אותן בגלל היותן מכוסות, חייבים לפי
המסורה שייכתב עליה מבחוץ אחת משמותיו הגדולים
יתעלה והוא שק"י, יתברך שמו ויתעלה זכרו, כדי שזה
יהיה מזהיר ומזכיר את העיקר הנמצא בפנים שיזכר
תמיד ולא יסור מהמחשבה.

ספר חרדים - פרק טז אות כא

לקבוע מזוזה, שנ' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך,
תרגמו ותקבעינו. וישים אדם ידו על המזוזה תמיד
כשנכנס לבית וכשיוצא, ויזכור כי הוא יתברך בעל הבית
והאדם ובניו ואשתו וכל אשר לו אורחים, וכל נכסיו
שלו, והוא השומר אותו בבית ובשדה, ועל ידי כך
נחשבת לו מצות מזוזה כל יום לפניו יתברך כמצות
ציצית והתפילין. ובצאתו מביתו בבקר, בציצית
ובתפילין ומזוזה, שהן ארבע מצות, כנגדן ילווהו ארבעה
מלאכי השרת המכריזין לפניו הבו יקר לבריה דמלכא,

כך כתב הרשב"י:

וכבר קדמו ר"א בן הרמב"ם (שם) בכעין זה:

ויקבעה (את המזוזה) על המזוזה הימנית משתי מזוזות
הדלת

[א] משום שתשומת לב האדם היא יותר לימין, במיוחד
אם הוא חכם: 'לב חכם לימינו'. ויש משמעות נוספת
לכך

[ב] שזה על הדלת, והיא כדי שכל מי שנכנס יבחין
שהאדם מתפאר בו שהוא של השי"ת (המזוזה היא כעין
קלט המודיע קהבית של הקב"ה, ע"כ קובעים אותה בלד ימין,
במקום הכי מכוון. אינני מסתיר קלט זה, אלא אדענא קובע
אותו במקום הכי חשוב להראות שאני מתפאר בו) בדומה
ללוחות שחורטים על בתי מלכים שהם שלהם כדי
לציין בעיני הדרים בהם וזולתם. ועל ידי כך ינצל
מרעה והתפעלות מהרכוש הגורמת לכפירה, כמו
שהזהיר "ובתים טובים תבנה וישבת... ורם לבבך
ושכחת את ה' א'... וזכרת את ה' א'.

אך צ"ב היכן מצאו מקור להוראה זו במזוזה? אולי מזה
שהשוכר בית אינו חייב במזוזה כי אם מדרכנן (לפי רוב
הפוסקים). עכ"פ הלכה זו מובנת מאוד לפי הטעם הזה, כי
לפי הטעמים הקודמים להזכירי מאמונה וכו', מה לי אם
הבית רכושי או שכור?

וגר' לומר שהתבוננות זו כלולה במה שהרמב"ן אומר בסוף
פ' בא שיש להתבונן ע"י המזוזה, שהוא ית' הבורא שברא
הכל יש מאין. אם הוא ברא הכל - אז הכל שלו "הוא עשנו
- ועל כן - ולו אנחנו". קונה שמים וארץ פרש"י "על ידי
עשייתו, קנאם".

אדם יכול לדבר גבוהות אל אמונה, שהשי"ת בורא הכל
וכו' וכו' אבל כאשר זה מגיע למעשה הוא עלול להתייחס
אחרת, רם לבבו על ביתו היפה, והוא שוכח אותו ית',
ומתגאה על ביתו וכו' וכו'. על כן באה מצות מזוזה,
להזכירנו שהוא ית' הבורא, ושהכל שלו ית' כולל ביתי
ושאר רכושי. אין עלי להתגאות בביתי אלא להודות לו בו
על כל חסדיו.

.....

שבת דף כב.

אמר רבה נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח.
והיכא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר מימין, רב
שמואל מדפתי אמר משמאל. והילכתא משמאל, כדי
שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין:

מסכת סופרים פרק עשרים הלכה ה

נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך לרה"ר שתהא מזוזה
בימין ונר חנוכה משמאל לקיים מה שנ' 'מה יפית ומה
נעמת' - מה יפית במזוזה, ומה נעמת בנר חנוכה.

צ"ב מאי קאמר? אולי ר"ל שיש להשתמש גם בימין
וגם בשמאל לעבודת ד'. עיי' במדרש שה"ש ז' י"ג

שהפסוק נדרש על הרבה נגודים שלכולם יש מקום במצוות.

"מה יפית ומה נעמת. מה יפית במצות, ומה נעמת בגמילות חסדים. מה יפית במצות עשה ומה נעמת במצות לא תעשה. מה יפית במצות הבית בחלוק תרומה ומעשרות ומה נעמת במצות השדה בלקט שכחה ופאה ומעשר עני וההפקר. מה יפית בכלאים ומה נעמת בסדין בציצית. מה יפית בנטיעה ומה נעמת בערלה וכו'.

.....

שאלות דרב אחאי גאון פ' וישלח שאלתא כו

היכא מנח ליה? פליגי בה רב אחא בריה דרבא ור' ירמיה מדפתי. חד אמר מימין, וחד אמר משמאל. מאן דאמר מימין קסבר כי היכי דלהוי תרתי מצוותא בחד דוכתא נר חנוכה ומזוזה. ומאן דאמר משמאל קסבר כי היכי דלהוי מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצויצת ביניהן. [הילכתא מאי? ת"ש כבר אמרה תורה ושמרתם מצותי ועשיתם אותם ובאו חכמים ופרשו וחקרו ועשו סייג לתורה....] והילכתא משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית מצויץ בטליתו ביניהם.

[בשבלי הלקט שהביא בדברי השאלות בסתמא, אך בתשו' מהרי"ל הביא הדברים בשם השאלות]

קושיית הנצי"ב בהעמק שאלה

לכאורה קשה. מדליקים בלילה ולילה לאו זמן ציצית הוא? ותי' דצ"ל שס"ל כרשב"א ור"ן שמדליקים בתחילת שקיעה בעוד היום ויכול להכיר בין תכלת ללבן. א"נ ס"ל כהרא"ש שכסות יום חייבת בציצית בלילה

לבוש על או"ח סימן תרעא סעי' ז

ויניחנה משמאל הפתח כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. ויכנס ויצא בין שתי מצות וכתיב "חונה מלאך ד' סביב ליראיו". (עיי"ל בדברי הרמב"ם הל' מזוזה)

.....

ציצית

א] זכירת כל המצות

ולא תתורו

והיה לכם לציצת וראיתם אתם וזכרתם את כל מצות ד' ועשיתם אתם. ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלקיכם:

רמב"ן על במדבר פרק יג פסוק ב

וכן נראה עוד שהם שאלו ממה נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ (דברים א כב), והוא חפוש בדרכים..... אבל השם צוה "ויתורו את ארץ כנען", והוא כטעם ברירה כבאים לקנות דבר, מלשון לבד מאנשי התרים והסוחרים (דה"י ב ט יד), וכן אל הארץ אשר תרתי להם (יחזקאל כ ו), וכן לתור להם מנוחה (לעיל י ג), ועל כן צוה אותן משה לפרוט הטובה היא אם רעה וגו' השמנה היא אם רזה וגו', והכל לשמחם כי צבי היא לכל הארצות, ויעלו בה בחפץ גדול.....

אל תברור לך מצוות - תעשה כל מצוות ד'

ב] תלכת דומה לים וכו'

ג] ציצית מציץ מן החרכים השגחה פרטית תכלת מכת בכורות וקריאת י"ס עי' ספרי

ד] מפר"ל באר הגולה - הבאר הרביעי

פרק קמא דר"ה (י"ז, ב') ויעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ ואמר למשה כל זמן שישראל חוטאים לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם ע"כ..... מפני כי העטוף של ש"ץ הוא שלא יהי' לו נטיה ימין ושמאל לשום צד כלל וזהו העטוף, ואז הקריאה בכוונה לגמרי מתוך עומק הלב ואמתתו, ולא כך כאשר אינו מעוטף שאז אפשר כי הוא פונה לדברים אחרים ואין הקריאה מאמתתו ודבר זה מבואר. אמנם אין הדבר תולה בעטוף הטלית, רק כאשר הקריאה מאמתתו בכוונה, דבר זה נקרא עטוף בעבור שהוא מסולק משאר דבר ואין לו נטיה ימין ושמאל, וזהו מהות העטוף לא זולת זה. ולפיכך נאמר בכתוב לשון זה כאשר הוא קורא אל ה' מאמתות מחשבתו שכך כתיב (תהלים ק"ב) תפלה לפני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, וכן (שם ק"ז) נפשם בהם תתעטף ויזעקו אל ה' בצר להם וגו', וזה כי העני שהוא חסר הפרנסה והוא צריך מאוד לפרנסה, מסלק עצמו מכל דבר עד שאין לו שתוף לשום דבר ואז קורא מאמתתו, וזה ולפני ה' ישפוך שיחו וכן נפשם בהם תתעטף, כי מפני הצרה שהגיע להם סכנה מסלקים עצמם מכל דבר מבלי פנות המחשבה לשום דבר. וזה שרצו חכמים ג"כ שאמרו שנתעטף כש"ץ וקרא לפניו שלש עשרה מדות, כי כאשר האדם מכוין לגמרי מבלי פנות ימין ושמאל ג"כ השם יתברך נמצא אליו, ואז האדם דבוק בו ית' במדת טובו, וזהו מהות העטוף כאשר הקריאה בכוונה.